

ALEKSANDER NYREK

PAP SŁUPSK

KRZYSZTOF NYREK

UNIwersytet GDAŃSKI

**GENEZA FORMALNO-PRAWNA
ORAZ REZULTATY SPOŁECZNO-GOSPODARCZE
I EKOLOGICZNE WALKI CHŁOPÓW O SERWITUTY LEŚNE
NA ZIEMIACH POLSKICH DO POŁOWY XIX WIEKU**

Do przełomu X i XI wieku lasy, zajmujące większość obszarów dorzeczy Wisły i Odry, stanowiły wspólną własność plemienną. Do tego czasu użytkowanie gruntów leśnych opierało się na prawie obyczajowym regulowanym przez wiece naczelników rodowo-plemiennych. Jednak już wówczas lasy usytuowane w pobliżu siół i przysiółków, opoli i ogrodów (*garda* – pomorska) stanowiły własność użytkową rodzin i rodów wymienionych osiedli. Natomiast rozległe lasy międzyplemienne (*brannibory*), wraz z rzekami, jeziorami, bagnami, górami i przesiekami, stanowiły wspólną własność plemienną. Zabezpieczone grodami (*gardami*) i stanicami naprzeciw przełęczy i brodów były strzeżone przed ogniem, gdyż stanowiły obszar chroniący (*chranica* – granica) terytorium plemiennie. W połowie X wieku zintensyfikował się proces formowania się państw ponadplemiennych, jak na przykład – Państwa Gnieźnieńskiego i Państwa Wiślan (W i d a j e w i c z). Państwa te, dogodnie (centralnie) usytuowane w dorzeczach Odry i Wisły, już w drugiej połowie X wieku podporządkowały sobie sąsiednie plemiona słowiańskie¹. Natomiast peryferyjnie usytuowane Państwo Wiślan

¹ Por. Atlas Historyczny Polski, pod red. W. Czaplińskiego i T. Ładogórskiego. Mapa nr 4 (J. H u m n i c k i): Państwo polskie za pierwszych Piastów, Wrocław 1967; Z. G l o g e r, *Granice państwa Polskiego w X wieku oraz tenże, W wieku XI*, (w:) tegoż, *Geografia historyczna ziem dawnej Polski*, Kraków 1903, s. 25 i n., 30 i n.